

УДК 338.45

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-73-87](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-73-87)

Левицький Віталій Орестович д. і. н., доцент кафедри економіки та фінансів, Тернопільський національний технічний університет, вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, <https://orcid.org/0000-0001-6096-5443>

Радинський Сергій Віталійович к. е. н., доцент кафедри економіки та фінансів, Тернопільський національний технічний університет, вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, <https://orcid.org/0000-0002-5457-0143>

Крупка Андрій Ярославович к. е. н., доцент кафедри економіки та фінансів, Тернопільський національний технічний університет, вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, <https://orcid.org/0000-0002-5457-0143>

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД ТА ПРАВОВА БАЗА

Анотація. У статті проаналізовано проблему використання цифрових технологій у підприємництві, висвітлено питання державного планування у «цифровій економіці» та зміни у розвитку суспільства, досліджено сучасні правові виклики, що виникають у цих сферах. Звернуто увагу на загальний рівень поняття «цифровізація» та встановлено, що воно концептуально не розходиться із загальними явищами інформатизації та розбудови інформаційного суспільства. Окреслено відповідну проблемну сферу щодо співвідношення правової бази цифрових технологій у підприємництві та інформаційного права.

У статті розглянуто підвалини цифрової трансформації підприємництва, проаналізовано та узагальнено основні наукові погляди щодо трактування поняття «цифрова економіка», досліджено сучасні проблеми розвитку цифрових технологій в Україні. Прораховано основні етапи трансформації підприємництва в умовах цифровізації економіки.

У дослідження вказано на необхідності трансформації економіки від традиційного до цифрового формату в умовах глобальної інформатизації. Визначено, що передові цифрові технології проникають в усі галузі господарського життя суспільства, впливаючи таким чином на сутність економіки та формуючи у ній структурні зміни. Встановлено, що використання цифрових технологій у підприємстві слугує інструментом економічного зростання та

призводить до підвищення рівня життя. Зазначено, що для досягнення мети цифровізації пріоритетних галузей економіки, необхідно запровадити комплексну автоматизовану систему управління та обробки даних, що призведе до утворення цілісної інформаційної інфраструктури. Зроблено висновки, що важливу роль в розвитку цифрової економіки відіграє держава.

Ключові слова: цифрові технології, цифрова економіка, цифрова трансформація, інформаційно-комунікаційні технології, цифровізація права, цифрові правовідносини, інформаційне право, трансформація підприємництва, об'єкти цифрової технології, суб'єкти цифрової технології, цифрове законодавство.

Levytsky Vitaliy Orestovych Doctor of historical sciences, Associate professor of the Department of Economics and Finance, Ternopil National Technical University, Ruska St., 56, Ternopil, 46001, <https://orcid.org/0000-0001-6096-5443>

Radynskyi Serhii Vitaliyovych Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics and Finance, Ternopil National Technical University, Ruska St., 56, Ternopil, 46001, <https://orcid.org/0000-0002-5457-0143>

Krupka Andriy Yaroslavovych Candidate of Economics, Associate Professor of the Department of Economics and Finance, Ternopil National Technical University, Ruska St., 56, Ternopil, 46001, <https://orcid.org/0000-0002-5457-0143>

USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN BUSINESS: MODERN VIEW AND LEGAL FRAMEWORK

Abstract. The article analyzes the problem of using digital technologies in entrepreneurship, highlights the issue of state planning in the "digital economy" and changes in the development of society, and investigates modern legal challenges arising in these areas. Attention was paid to the general level of the concept of «digitalization» and it was established that it does not differ conceptually from the general phenomena of informatization and development of the information society. The relevant problem area regarding the relationship between the legal basis of digital technologies in entrepreneurship and information law is outlined.

The article examines the foundations of the digital transformation of entrepreneurship, analyzes and summarizes the main scientific views on the interpretation of the concept of "digital economy", examines the current problems of the development of digital technologies in Ukraine. The main stages of the transformation of entrepreneurship in the conditions of digitalization of the economy are calculated.

The study points to the need to transform the economy from a traditional to a digital format in conditions of global informatization. It was determined that advanced digital technologies are penetrating all areas of the economic life of society, thus influencing the essence of the economy and forming structural changes in it. It has been established that the use of digital technologies in entrepreneurship serves as a tool for economic growth and leads to an increase in the standard of living. It is noted that in order to achieve the goal of digitalization of priority sectors of the economy, it is necessary to introduce a complex automated system of management and data processing, which will lead to the formation of a complete information infrastructure. It was concluded that the state plays an important role in the development of the digital economy.

Keywords: digital technologies, digital economy, digital transformation, information and communication technologies, digitalization of law, digital legal relations, information law, transformation of entrepreneurship, objects of digital technology, subjects of digital technology, digital legislation.

Постановка проблеми. У сучасному швидкоплинному світі трансформація підприємництва в умовах цифровізації економіки є критично необхідною при інноваційному розвитку. Постійно зростає швидкість з якою відбуваються технологічні зміни, що породжують нові виклики глобальним лідерам підприємницької цифровізації: тим, хто перебуває тільки на початковій стадії, і тим, хто вже включений у процес цифрової трансформації. Вдосконалення та впровадження «цифрового» підприємництва призведе до використання новітніх технологій та управлінських, виробничих, фінансових і соціальних процесів, які створюють особливості організації та розвитку підприємницьких структур, що призводить до значної кількості позитивних ефектів. На сучасному етапі у наукових середовищах відсутня узгодженість щодо непростого і різноманітного розуміння поняття цифрової економіки. Згідно з визначенням, що досить поширене, цифровим підприємництвом необхідно вважати економічну діяльність, яка базується на використанні цифрових технологій. Зміст, форми, розміри та масштаби цифрової економіки дуже стрімко змінюються, її багатоплановий склад швидко зростає. Спостерігаються її прямі впливи на економічний розвиток більшості держав. Подібні економічні процеси в Україні проявили активність набагато пізніше, ніж в провідних, економічно розвинутих країнах, внаслідок об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Державна політика у сфері розвитку цифрових технологій відображається у правових документах стратегічного планування (доктринах, концепціях, стратегіях, державних програмах). Регулювання використання цифрових технологій у підприємстві відносин відбувається шляхом розробки та

впровадження нормативно-правових актів, що регламентують економічні відносини. Оновлення українського законодавства у сфері цифрових технологій та в інформаційній сфері відбувається повільно, не досягається мета правового регулювання, а стратегічне державне планування мало корелюється з нинішньою реальністю. «Цифровізація підприємництва» стала технологічним трендом, що передбачає активність Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, тому вважаємо необхідним дослідити згадані новації, враховуючи увесь комплекс сучасних викликів та загроз, насамперед у сфері цифрових технологій у підприємстві. Цивілізаційні тренди сьогодення – це глобальна інформатизація, діджиталізація та цифровізація, вони є інструментами інтеграції України до ЄС, виходу на світовий ринок цифрових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми цифровізації підприємництва, що простежуються в економічному просторі піднімають як наукові праці, так і практичні дослідження закордонних та вітчизняних учених. Погляди на розвиток цифрової трансформації та її вплив на національну безпеку в контексті правових проблем розвивав І. Доронін [1]. Науковці Л. Фролова та І. Бойко роблять акцент на трансформації підприємництва в умовах цифрової економіки, що включає зміни у стилях мислення та прийнятті нових бізнес-моделей для більшої ефективності роботи підприємства. Проте вони не подають цілісної картини щодо змін підприємницької діяльності в умовах цифровізації [2]. Н. Рагуліна розкриває особливості та тенденції розвитку цифрової економіки, що виражаються у перетвореннях внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства через автоматизацію закупівель, маркетингу та використання цифрових технологій у розвитку підприємства [3].

Варто відзначити, що питання використання цифрових технологій у підприємстві не достатньо окреслено в законодавчо-правових документах. Тому й масив правового забезпечення цього процесу залишається неврегульованим. Публікація В. Марченка, що окреслює поняття та правове забезпечення цифрової трансформації в Україні мало зачіпає зміст даного процесу [4]. Також теоретико-правові засади цифровізації господарських відносин у подібному контексті в рамках правової науки вивчав В. Мілаш [5]. А. Сахно та О. Безпаленко розкривали питання підприємництва у цифровій економіці та перешкоди у цифровізації підприємницької діяльності [6; 7]. Частина публікацій І. Борисова, А. Браташа, Г. Соболева зачіпає питання цифрової трансформації підприємництва у вузькому контексті окремих напрямів і не торкається його суті як цілісного процесу державно-правового життя [8; 9].

Проблематика становлення цифрової економіки, перспектив її розвитку досліджувалася такими зарубіжними вченими, як В. Айзексон Б. Гейтс,

Т. Мезенбург, С. Хантінгтон, Т. Тапскотт, Е. Тоффлер та ін. Помітну увагу проблемам становлення та розвитку цифрових технологій та їх ролі у підприємництві також приділяли вітчизняні дослідники О. Вишневський, С. Коляденко, О. Голобородько, С. Альпакова, Л. Кіто, І. Малік, А. Філіпенко ін. Проте напрацювання науковців не достатньо осмислили та висвітлили як питання особливостей розвитку цифрових технологій у підприємництві, так і цифрової економіки загалом. Тому нині процес дослідження питань, пов'язаних із цифровою трансформацією підприємництва, активізувався.

Метою статті є аналіз стану використання цифрових технологій у підприємництві, державно-правового планування у сфері «цифрової економіки» та врахування проблемних аспектів практичного застосування норм права.

Виклад основного матеріалу. Сучасні технологічні спроможності цифрової економіки дають змогу підвищувати рівень прозорості підприємництва шляхом застосування новітніх штучного інтелекту, інтернет-технологій, монетизацією даних. Ефективне керування цими впливами реалізовується через прозору систему корпоративного управління. Тому дослідження впливу інформаційної транспарентності бізнесу на його провідні позиції та конкурентні переваги на ринку стають особливо актуальними.

Концепції побудови цифрової економіки розроблялися ще від кінця 1990-х рр. і розглядали заходи державного управління, розвиток окремих галузей економіки, подолання організаційних, технологічних, правових бар'єрів. Метою української Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства на 2018–2020 рр. окреслена доволі широко. Автори вітчизняної Концепції проголосили головною метою реалізацію прискореного цифрового розвитку, як найбільш доцільного для України з погляду викликів, потреб та можливостей та досягнення конкретних позицій країни у міжнародних рейтингах. Її цілями були: трансформація галузей економіки у ефективні та конкурентоспроможні; залучення інвестицій та прискорення економічного зростання; цифрова та технологічна модернізація промисловості, створення високотехнологічного виробництва; реалізація людського потенціалу, розвиток цифрової індустрії та цифрового підприємництва; доступність для громадян можливостей та переваг цифрового контенту [1, с. 31–32].

Сьогодні в нашої країни є потенціал для впровадження та розвитку цифрових технологій, проте вона лише розробляє стратегії запровадження власного цифрового ринку. Вагомою складовою трансформації підприємництва в Україні є використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для створення та виробництва товарів, надання послуг для сталого розвитку країни. Зміни у світовій цифровій економіці є серйозними викликами, а з іншого боку – це також нові можливості для

розробки нових стратегій удосконалення традиційної економіки та входження країни у глобальний цифровий простір. Згідно даних підприємства найбільше використовують Інтернет для надсилання або отримання повідомлень електронною поштою та проведення банківських операцій. Підприємства недостатньо використовують Інтернет для телефонних дзвінків за допомогою Інтернет/VoIP-зв'язку або відео-конференцій та доступу до ін. фінансових послуг (менше ніж 50%). Тому вивчення різних сторін цифровізації підприємництва та його становлення в Україні є нагальними науково-практичними завданнями [2, с. 48].

Необхідно зазначити, що підприємницькі структури не лідирують у впровадженні цифрових технологій, що негативно впливає на розвиток в умовах цифрової економіки. Число підприємств, що здійснювали операції через мережу Інтернет на продаж товарів або послуг (крім замовлень, отриманих електронною поштою), у відсотках до загальної кількості підприємств становить 6,1%. Також розвиток відносин із постачальниками та клієнтами за допомогою цифрових каналів вважається найголовнішою ознакою цифрової трансформації підприємництва [2, с. 48–49].

Під цифровою економікою розуміють економічну діяльність, що заснована на цифрових технологіях. Це не лише програмне забезпечення, вона ще й синтезує електронні товари та послуги, що виробляються електронним підприємництвом та електронною комерцією. Цифрова економіка не функціонує без реального та сировинного секторів та виробництва, що перетворює сировину на продукцію, без транспорту та сільського господарства.

Сучасні технологічні зміни у галузі поєднання телекомунікаційних та інформаційно-комп'ютерних технологій призвели до введення у науковий обіг понять «цифрова економіка» та «цифрові технології». Термін «цифрова економіка» був запроваджений Доном Тапскоттом у 1995 р., який стверджував, що вона є економікою, якій притаманне активне впровадження та використання цифрових технологій обробки, зберігання й передачі інформації в усі галузі. Оскільки, термін «цифрова економіка» багатовимірний та включає проникнення інфокомунікаційних технологій, можемо виокремити дуальний підхід до суті даного поняття: інноваційний і традиційний. При інноваційному економіка базується на цифрових комп'ютерних технологіях, її верифікують як інтернет-економіку, нову економіку, або вебекономіку. Це передбачає виробництво, продаж та постачання продукції через комп'ютерні мережі. Традиційне розуміння цифрової економіки визначає це діяльність, при якій основними засобами виробництва є числові й текстові цифрові дані [2, с. 49].

Оскільки цифрова економіка базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких сьогодні впливає на традиційну економіку. Внаслідок цього вона трансформується від

такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси. Інноваційний підхід є більш розгорнутий – це не просто економічна діяльність по виробництву цифрових товарів і послуг, а система економічних, технологічних відносин, яка функціонує в інформаційному просторі з використанням мережевих технологій. Вона генерує нові види і форми виробництва і просування к споживачам продукції і послуг, які призводять до безперервних інноваційних змін [2, с. 50].

Цифрова трансформація підприємництва призвела до перманентного процесу змін і перетворення ринкового середовища, виникнення нових сегментів і технологічних можливостей втілення концептуальних завдань управління, що призвело до появи нового виду підприємництва – цифрового підприємництва, що показало перспективні можливості для функціонування бізнесу й визначило нові зобов'язання для підприємств. Відкриття нових ринків та конкурентів, у порівнянні із середовищем фізичних форм підприємництва («off-line business»), загострює конкурентні змагання. Усвідомлення підприємцями сутності цифрового підприємництва, головні його відмінності від фізичних форм організації бізнесу, дає змогу ефективніше використовувати усі переваги цифрового бізнесу («on-line business»). Цифрові економічні взаємовідносини не виступають стихійним процесом, вони створюють унікальну систему підприємництва та електронних комунікацій, внаслідок якої в режимі реального часу надходять конкретні відомості про ставлення споживачів до брендів, організовується система переваг користувачів [2, с. 51].

Цифрову трансформацію у державно-правовому сенсі можна розглядати і як політику, і як процес впливу держави загалом на суспільство, на його інституції, економіку і підприємництво, апарат самої держави з метою впровадження у їх життєдіяльність цифрових інформаційно-комунікаційних технологій. На даний час проблематично всеохоплююче дати визначення методів, способів і об'єктів такого впливу, можливо лише зробити їх простий перелік. В Україні процес цифрових трансформацій у підприємстві відбувається, здебільшого, згори, за ініціативи держави, що об'єктивно характерне здебільшого для посттоталітарних держав. У країнах з розвинутою економікою західної традиції такий процес має зворотний напрям – знизу, насамперед ініціативи надходять від бізнесу. В такому розумінні цифрові трансформації визначаються як перетворення підприємництва через переоцінки бізнес-стратегій та цифрових стратегій, операцій, моделей, цілей, продукції, маркетингового підходу внаслідок введення цифрових технологій. У вузькому значенні «цифрову трансформацію» пов'язують із терміном «безпаперовий офіс» та побудови «цифрової зрілості бізнесу», що визначає діяльність як окремих підприємств, так і таких провідних сегментів суспільства, як уряд, медицина, наука, мистецтво, масові комунікації [4, с. 280].

Звертаючись до питання щодо правового забезпечення цифрової трансформації підприємництва, необхідно зазначити, що вивчення великого масиву державно-правових документів з даної проблематики дозволяє зробити декілька градацій. Нормативні документи представлені насамперед законом України «Про електронні довірчі послуги» та багатьма урядовими та міністерськими підзаконними актами. Особливо важливими як правовими орієнтирами для України є документи, що спрямовують європейський курс держави. До них належать такі нормативні документи, як Угода про асоціацію. Групу директивних документів утворюють плани, концепції і стратегії, ухвалені на президентському та урядовому рівнях. До директивних відносимо і Європейську Стратегію єдиного цифрового ринку. Окремої уваги також заслуговують і так звані перспективні документи, до яких відносять проекти директивних документів і нормативних актів у сфері цифрової трансформації – концепцій, дорожніх карт, законів тощо [4, с. 280].

Цифрова економіка та електронний уряд визначаються пріоритетними у стратегіях розвитку у провідних країнах. Цей вектор передбачає, насамперед, застосування методики навчання технологіям електронного уряду керівників органів державного управління та систем електронного документообігу. В Україні вже кілька років відбувається формування та розвиток цифрової економіки, її інституціоналізація, проте цілісного осмислення цифрової економіки, фундаментального дослідження її взаєморозвитку з реальною та аналоговою економіками в українській науці не відбулося [3].

Законодавча база періодично підкріплюється прийняттям нормативно-правового забезпечення, існує власна історія розвитку фундаментальних засад інформаційної економіки. У 1998 р. Законом України була затверджена Національна програма інформатизації, у 2007 р. прийнято Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.» та у 2013 р. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства». У 2018 р. Кабміном затверджено розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства на 2018-2020 рр. та затвердження плану заходів з її реалізації». Метою Концепції було реалізувати прискорений сценарій цифрового розвитку, найрелевантнішого з точки зору потреб, викликів та можливостей. Передбачалося усунення законодавчих, фіскальних, інституційних перешкод розвитку цифрової економіки, стимулювання, мотивацію, заохочення підприємництва та індустрії загалом до цифровізації, створення попиту та формування потреб бізнесу до цифровізації через втілення державою проектів цифрових трансформацій на базі модерних моделей державно-приватного партнерства. Відповідно, контрольними показниками розвитку інформаційного підприємництва мало бути місце України у

міжнародних рейтингах до визначених термінів. Проте, проаналізувавши міжнародні індекси, зазначимо, що Україна не змогла скористатися потенціалом цифрових технологій про що засвідчило невиконання стратегій розвитку цифрової економіки [3].

У 2019 р. Верховна Рада України затвердила створення Комітету з питань цифрової трансформації, до сфери його повноважень віднесли питання формування законодавства щодо цифровізації та цифрового суспільства в Україні, роботу над законодавчими актами з функціонування, адміністрування та використання мережі Інтернет та роботу над Національною програмою інформатизації та програмами ЄС «Єдиний цифровий ринок». Для оптимізації системи центральних органів виконавчої влади Кабмін утворив Міністерство цифрової трансформації України, провівши реорганізацію Державного агентства з питань електронного урядування. Згідно Положення «Про Міністерство цифрової трансформації України», ця структура стала центральним засвідчувальним органом у структурі електронних довірчих послуг, що забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрового розвитку та цифрових інновацій [10, с. 233].

Важливим аспектом правового забезпечення цифрового підприємництва є нормотворчість, тобто прийняття законів, що повинні втілити у життя положення директивних документів. У Міністерстві цифрової трансформації передбачені нормативно-правові документи рівня закону, що становлять чинну нормативну базу процесу цифрової трансформації. Це закони України «Про телекомунікації», «Про інформацію», «Про адміністративні послуги», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу, її спеціальний статус», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні довірчі послуги», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про захист персональних даних», «Про електронну комерцію». Тому очевидно, що чинне нормативне поле процесів цифрової трансформації є доволі широким і складним [4, с. 281–282].

Концептуальне правове забезпечення цифровізації підприємництва пов'язане з формуванням повномасштабної системи законодавства про цифрову економіку, що повинно базуватися на пріоритетах інтеграції до об'єднаного цифрового ринку ЄС, та враховувати галузеву специфіку українського виробництва під час його цифрової трансформації. Залучення України до глобалізації цифрового економічного простору вимагає розробки визначальних засад цифровізації економіки та створення відповідного правового забезпечення. Сповільнює загальну цифровізацію підприємництва й відсутність змістовних та системно-структурних зв'язків між нормативно-

правовими актами як стратегічно-програмного рівня регулювання у цій сфері, так актами спеціального й загального рівня регулювання [5, с. 23–24].

Незважаючи на проголошені амбітні цілі України з інформатизації суспільства, існує недосконала законодавча база, територіальний розрив цифрового світу, не розвинена інфраструктура, низька технологічна освіченість, недостатнє розуміння поняття цифровізації економіки, що базується на аналізі даних з фізичних об'єктів, невирішені питання визначення послідовних дій, проектування виробництва, кардинальних змін у виробничій системі. Також недостатньою є державна підтримка, адже для України цифровізація постає питаннями конкурентоспроможності на світовому ринку та національної безпеки. Тому державі необхідно зосередитися на розробці електронного урядування, цифровізації бізнесу, введення цифрових прав, створення центрів зберігання та обробки, сучасної інфраструктури зв'язку. Важливими є ліквідація обмежень, що перешкоджають підприємницькій діяльності, підготовка фахівців з комп'ютерної грамотності, запровадження пілг для малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій в цифровізацію [3].

Неорганізовані бізнес-процеси, відсутність їх чіткого структурування унеможливають проведення повноцінного переходу в цифрову сферу, що є фундаментальними проблемами українських підприємств. Цифрові трансформації мають відбуватися у логічній послідовності, що дозволить досягти найоптимальніших результатів. Починати трансформацію на першому етапі необхідно лише після детального аналізу наявного стану інформаційних технологій. На цьому етапі підприємства, що усвідомили необхідність трансформації, зобов'язані скласти план розвитку, проаналізувати потреби споживачів, здійснити аудит поточної готовності до цифрової трансформації, визначити цілі та вказати пріоритети цифрового розвитку, організувати накопичення засобів для забезпечення цифрової трансформації. Проаналізувавши готовність до цифрових трансформацій підприємство матиме змогу оцінити та визначити свою цифрову зрілість та побудувати ефективну модель втілення перетворень на підприємстві [2, с. 52].

Державним завданням є втілення вимог цифровізації, як сучасного виклику розвитку економіки та суспільства, сприяти передумовам цифровізації на галузевих і державному рівнях, а також на рівнях окремих громадян і домогосподарств. В Україні визнається необхідність побудови цифрової економіки, а цифрові технології трактуються як ключові драйвери поступального розвитку. Роль держави у розбудові цифрової економіки розглядається як регулятора, що запроваджує принципи, основи та правові норми елементів цифрової економіки, проводить технологічні зміни із закріплення цифрових відносин між владою та суспільством, контролює та перевіряє їх використання. При цьому держава використовує цифрові

технології безпосередньо під час надання своїх послуг в електронному врядуванні та онлайн-торгівлі [10, с. 228].

Характерною рисою цифрової економіки є її поєднання з економікою на вимогу (on-demand economy), що регулює не продаж товарів та послуг, а можливість доступу до них у потрібний момент. Цифрове поширення проводиться під час прискорення передачі знань, інновацій, цифрових технологій у підприємстві, які підвищують продуктивність компанії через ланцюг поставок. Цифрова економіка суттєво змінює традиційні підприємницькі процеси. При досягненні найскладніших рівнів цифровізації в економіці простежуються кардинальні трансформації виробничих відносин, результатом яких стає об'єднання виробництва та послуг в єдину цифрову систему, де фізичні об'єкти, продукти та процеси внаслідок присутності цифрової копії та елемента «підключеності» стають частиною інтегрованої інформаційної системи; елементи економічної системи діють одночасно, як фізичні об'єкти, продукти та процеси, забезпечують регулярну оптимізацію усієї системи [10, с. 12–13].

Під цифровою трансформацією економіки ми розуміємо запровадження сучасних технологій у бізнесові процеси підприємства. Її ефективність опирається на спільне узгодження зусиль підприємців і держави. Такий нелегкий шлях передбачає трансформацію бізнес-моделі, зміну підприємницького середовища, правил ведення бізнесу та стратегії розвитку. Для підприємницької діяльності в умовах цифрової економіки характерні такі риси: формування певного підприємця зі своїми новаторськими здібностями, успішні результати якого засновані на інноваційній діяльності; глобальна присутність на електронних ринках та гіперконкуренція; діяльність на цифрових платформах, де відбувається безпосередня комунікація між виробниками і споживачами; скорочення життєвого циклу продуктів та інновацій; скорочення витрат з одночасним підвищенням продуктивності праці; зростання ризиків та рівнів невизначеності при прийнятті стратегічних рішень за динамічних змін кон'юнктури ринків і технологій [6, с. 24–25].

Цифрова трансформація призводить до багатьох позитивних зрушень в економіці. До переваг цифровізації підприємництва відносимо спрощення ведення облікових процесів, поліпшення сервісу електронного документо-обігу, спрощення користування послугами споживачами; покращення конкурентоспроможності підприємств, матеріального забезпечення; удосконалення системи продажу для збільшення доходів і управління прибутком; зменшення фінансових ризиків через перевірку контрагентів, поліпшення логістики [7, с. 12].

Для масштабної цифрової трансформації українським підприємствам необхідно створити відповідні умови та стимули — від фіскальних до інформаційно-маркетингових. Цифрові технології повинні стати доступними

організаційно-технічно до відповідних цифрових інфраструктур та фінансово-економічно через умови і стимули, що заохочуватимуть бізнес до цифровізації.

Під час впровадження цифрових технологій на підприємстві необхідно враховувати проблеми, викликані технологічними інноваціями, їх потенціалом та можливостями. Також інновації та винаходи вимагають нових підходів до вирішення підприємницьких проблем та задоволення потреб споживачів, вони створюють нову реальність у вигляді робіт, послуг, продукції [11, с. 39–40].

Застосування цифрових технологій, мобільність на ринку дозволяє підприємствам реагувати на виклики, максимально розвиватися, зважаючи на потреби споживачів. Для перебування у тренді та позиціонуванні себе як високотехнологічної структури, що використовує цифрові технології на високому рівні, підприємству необхідно побудувати сучасну модель спілкування зі споживачами продукції та послуг, простежувати діяльність конкурентів, використовувати інструменти для інтеграції необхідних технологій у бізнес-процеси, налагодити стійкі внутрішні комунікації на усіх рівнях організаційної структури підприємства, де більшість інформації буде загальнодоступною. Тому, щоб скористатися перевагами цифрових технологій, підприємства зобов'язані підготуватися до прискорення еволюції, підвищення гнучкості підприємницької діяльності та зростаючої ролі усіх форм інформації, розробити стратегію впровадження цифрових технологій на підприємстві, з узгодженням усіх складових: інформації, даних, технологій, процесів, людського аспекту [11, с. 40–41].

Сучасне суспільство визначається переходом від постіндустріального до інформаційного суспільства, де цифрові технології, що позитивно впливають на результативність, ефективність, вартість та якість економічної та особистої діяльності, виступають рушієм усіх сферах життєдіяльності бізнесу та суспільства. Процеси цифровізації вимагають нормативно-правового врегулювання на рівні чинного законодавства, розробки правового механізму регулювання надання інформаційних послуг, обробки великих даних, мобільного зв'язку, цифрових послуг управління життєвим циклом товарів, платіжних електронних послуг навігації, послуг пошуку інформації у мережі Інтернет, послуг хостингу, договорів click-wrap та browse-wrap та ін. [8, с. 188].

На сьогодні інституційна структура трансформаційного суспільства характеризується своїми особливостями та вимагає формування цифрової економіки, що обумовлює потрібність цифрових технологій у підприємницьких структурах. Адже володіння цифровими активами надає підприємницьким структурам додаткові конкурентні переваги, а рівень конкурентоспроможності підприємств визначатиметься рівнем їх цифрової технологіч-

ності. Потужним підприємницьким структурам, заснованим на традиційних технологіях, цифровізація може становити вагому загрозу через втрату конкурентоспроможності, якщо вони не впроваджуватимуть провідні досягнення. Цифрові технології переосмислюють операційну модель практики підприємницьких структур, підвищують ефективність роботи і виявляють нові переваги та можливості на ринках. Модернізовані цифрові підприємницькі структури отримують можливості виходу на нові ринки, цифрові компанії займають провідні позиції, активно розвивають суміжні напрямки, що згодом стають основними [9, с. 36–37].

Висновки. Отже, узагальнюючи результати дослідження можемо зазначити, що Україна перебуває на центральних позиціях у рейтингах цифровізації підприємництва. Серед основних перешкод для розвитку цифрових перетворень є відсутність належних стратегій. У статті нами запропоновані необхідні підходи щодо осмислення цифрової економіки, що розкривають її сутність. Підприємства по-різному реагують на цифрові трансформації, більшість активно намагаються впроваджувати цифрові технології, усі відчують нагальну потребу у цьому, намагаються реалізовувати актуальні проекти, адже розуміють, що залишатися осторонь від цифрових перетворень у розвитку бізнес-середовища не відповідає сучасним викликам та призводить до застійних тенденцій, перетворює їх функціонування у відставання та не конкурентоспроможність. Тому держава повинна здійснювати завдання з формування нормативно-правової бази, створювати сприятливий економічний клімат, орієнтований на цифровізацію підприємств та підтримувати природні процеси цифровізації економіки.

Перспективою подальших досліджень напрямку цифровізації підприємництва є трансформація підприємств в умовах цифрової економіки. Наступні наукові дослідження вимагають вирішення проблем, що прив'язані до стратегічного управління розвитком підприємств в умовах діджиталізації.

Література:

1. Доронін І. М. Цифровий розвиток та національна безпека у контексті правових проблем. *Інформація і право*. 2019. № 1(28). С. 29–36.
2. Фролова Л. В., Бойко І. М. Трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2021. № 2(54). С. 47–56. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>. (дата звернення 19.11.2023).
3. Рагуліна Н. В. Особливості та тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2020/107.pdf. (дата звернення 18.01.2024).
4. Марченко В. Б. Поняття та правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 279–282. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/68.pdf. (дата звернення 16.12.2023).

5. Мілаш В.С. Цифровізація господарських відносин: теоретико-правові засади. Цифровізація сучасних бізнес-процесів як вектор нової економічної політики. Збірник наукових праць. За заг. ред. О.В. Шаповалової. Сєверодонецьк: СХУ ім. В. Даля, 2019. С. 23–24.

6. Сахно А. А. Підприємництво у цифровій економіці. *Цифрові трансформації бізнесу: економіка та консалтинг*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. молодих учених, 24 листопада 2021 р. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2021. С. 24–26.

7. Безпаленко О. В. Цифровізація підприємницької діяльності. *Діджиталізація бізнесу: сьогодні і майбутнє*. Збірник матеріалів круглого столу, 28 січня 2021 р. Київ: «Хай-Тек Прес», 2021. С. 11–15.

8. Борисов І. В. Послуга в умовах використання цифрових технологій. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). С. 187–191.

9. Браташ А. В., Соболева Г. Г. Конкурентоспроможність у цифровій економіці. *Розвиток суб'єктів економічної діяльності в умовах цифрової економіки*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 25–27 листопада 2020 р. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2020. С. 36–37.

10. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Київ: «Заповіт», 2020. 274 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення 18.11.2023).

11. Яцкевич І. В., Красностанова Н. Е. Цифрові технології у підприємницькій діяльності. *Економічний вісник*. 2021. №1. С. 38–44.

References:

1. Doronin I. M. (2019) Tsyfrovyi rozvytok ta natsionalna bezpeka u konteksti pravovykh problem [Digital development and national security in the context of legal issues]. *Informatsiia i pravo*, no 1(28), pp. 29–36.

2. Frolova L. V., Boiko I. M. (2021) Transformatsiia pidpriemnytstva v umovakh tsyfrovoi ekonomiky [Transformation of entrepreneurship in the conditions of the digital economy]. *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal*. no 2(54). pp. 47–56. Available at: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>. (accessed 19 November 2023).

3. Rahulina N. V. (2020) Ocoblyvosti ta tendentsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky v Ukraini [Features and trends of the development of the digital economy in Ukraine]. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika»*. no 11. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/107.pdf. (accessed 18 January 2024).

4. Marchenko V. B. (2019) Poniattia ta pravove zabezpechennia tsyfrovoi transformatsii v Ukraini [Concept and legal support of digital transformation in Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. no 6. pp. 279–282. Available at: http://www.lsej.org.ua/6_2019/68.pdf. (accessed 16 December 2024).

5. Milash V.S. (2019) Tsyfrovizatsiia hospodarskykh vidnosyn: teoretyko-pravovi zasady [Digitization of economic relations: theoretical and legal foundations]. *Tsyfrovizatsiia suchasnykh biznes-protsesiv yak vektor novoi ekonomichnoi polityky*. Zbirnyk naukovykh prats. Za zah. red. O.V. Shapovalovoi. Sievierodonetsk: SNU im. V. Dalia. pp. 23–24.

6. Sakhno A. A. (2021) Pidpriemnytstvo u tsyfrovi ekonomitsi [Entrepreneurship in the digital economy]. *Tsyfrovi transformatsii biznesu: ekonomika ta konsaltnyh*: materialy rehion. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh, 24 lystopada 2021 r. Nats. yuryd. un-t im. Ya. Mudroho. Kharkiv: Pravo. pp. 24–26.

7. Bezpalenko O. V. (2021) Tsyfrovizatsiia pidpriemnytskoi diialnosti [Digitization of entrepreneurial activity]. *Didzhytalizatsiia biznesu: sohodennia i maibutnie*. Zbirnyk materialiv kruhloho stolu, 28 sichnia 2021 r. Kyiv: «Khai-Tek Pres», pp. 11–15.

8. Borysov I. V. (2021) Posluha v umovakh vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii [Service in conditions of use of digital technologies]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*. no 2 (17). pp. 187–191.
9. Bratash A. V., Sobolieva H. H. (2020) Konkurentospromozhnist u tsyfrovii ekonomitsi [Competitiveness in the digital economy]. *Rozvytok subiektiv ekonomichnoi diialnosti v umovakh tsyfrovoy ekonomiky: materialy vseukr. nauk.-prakt. konf., 25–27 lystopada 2020 r. Kharkiv. nats. un-t misk. hosp-va im. O. M. Beketova*, pp. 36–37.
10. Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinant (2020) [Digital economy: trends, risks and social determinants]. Kyiv: «Zapovit». 274 p. Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (accessed 18 November 2023).
11. Yatskevych I. V., Krasnostanova N. E. (2021) Tsyfrovi tekhnolohii u pidpriemnytskii diialnosti [Digital technologies in business]. *Ekonomichnyi visnyk*. no1. pp. 38–44.